
Doceerstijlen

- Hoe de doceerstijl van een docent invloed heeft op de lesinhoud van het vak muziek –

Afbeelding: De 5 doceerstijlen volgens Anthony Grasha.

Stefan Terpstra

Auteur: Stefan Terpstra
Studentnummer: 2114756
Contact: stefanterpstra@gmail.com
Hogeschool voor de Kunsten Utrecht
Bachelorscriptie
Begeleider: Mevr. E. Ladage
Utrecht, augustus 2012

Inhoudsopgave

Inleiding

Samenvatting

1) Wat wordt verstaan onder leren

§ 1.1 *Leren gaat vanzelf*

§ 1.2 *Het verschil tussen vroeger en nu*

§ 1.3 *Doceerstijlen in het muziekonderwijs*

2) Leerstijlen

§ 2.1 *David Kolb*

§ 2.2 *De leercyclus van Kolb*

§ 2.3 *De vier leerstijlen van Kolb*

§ 2.4 *Wat doe je met de leerstijlen van Kolb?*

§ 2.5 *De vier leerstijlen volgens Jan Vermunt*

§ 2.6 *Andere pedagogen*

3) Wat wordt verstaan onder doceren

§ 3.1 *De kerntaak van docenten*

§ 3.2 *Een docent observeert*

§ 3.3 *Een docent stuurt*

§ 3.4 *Een docent coacht*

§ 3.5 *Een docent houdt toezicht op het leerproces*

4) Wat wordt verstaan onder doceerstijlen

§ 4.1 *Doceerstijlen volgens Grasha*

§ 4.2 *De onderverdeling van mogelijke doceerstijlen volgens Grasha*

§ 4.3 *Andere auteurs die schreven over doceerstijlen*

§ 4.4 *Een progressieve of behoudende doceerstijl*

§ 4.5 *De resultaten van een ander onderzoek naar doceerstijlen*

5) De leerstijl van de docent

§ 5.1 *Voorkeursleerstijl*

§ 5.2 *De leerstijl van de docent en die van de leerling*

§ 5.3 *Vier docenten beschreven volgens de leerstijlen van Kolb*

6) Wederzijdse beïnvloeding van leerstijl en doceerstijl

§ 6.1 *Leerproces*

§ 6.2 *Leerstijl – Doceerstijl*

§ 6.3 *Frictie – Congruentie*

§ 6.4 *Bewustwording*

7) Begeleidingstijlen passend bij de (gecombineerde) leerstijlen

§ 7.1 *16 gecombineerde leerstijlen, 16 gecombineerde doceerstijlen*

§ 7.2 *Zelfsturend leren*

§ 7.3 *Conclusie*

8) Interviews met muziekdocenten

§ 8.1 *Vorbereiding van de interviews*

§ 8.2 *Dennis van der Heijden*

§ 8.3 *Teake Ettema*

§ 8.4 *Melanie Aalders*

§ 8.5 *Gea Dijkstra*

§ 8.6 *Stefan Terpstra*

§ 8.6.1 *Leerstijltest Kolb*

§ 8.6.2 *Doceerstijltest Grasha*

§ 8.6.3 *Doceerstijltest Simpsite/Kolb*

9) Resultaten & conclusies

§ 9.1 *Literatuuronderzoek*

§ 9.2 *Interviews*

§ 9.3 *Conclusies*

10) Literatuur & bronnen

11) Bijlagen

§ 11.1 *Vragen Leerstijltest Kolb*

§ 11.2 *Vragen Doceerstijltest Grasha*

§ 11.3 *Vragen Doceerstijltest Simpsite/Kolb*

Inleiding

Doceerstijlen en leerstijlen, twee zijdes van een medaille. Die medaille heet: leren. Zowel doceerstijlen als leerstijlen hebben nogal wat invloed op het leerproces. De leerstijl van een leerling bepaalt het grootste gedeelte van het leren. Wat is de achtergrond van een leerling, zijn bagage, cognitief niveau en motivatie. Niet iedereen is overal goed in, integendeel, mensen hebben verschillende talenten (*afb. 1*) en bij het leren kom je daar mee in aanraking. Leerstijlen, doceerstijlen en 'soorten intelligentie' zijn op verschillende manieren in te delen.

Er wordt wel eens gesproken over alfa- en bètamensen¹⁴. 'Alfamensen' zouden meer geneigd zijn tot emotioneel en rationeel denken, met verschillende vormen van kunst als kenmerkende uiting van het emotionele. Van veel 'bètamensen' wordt gezegd dat ze meer met de ratio hebben die in de wetenschap ligt, of nauwkeuriger: de natuurwetenschap.

Een andere denkwijze is de theorie van meervoudige intelligentie (multiple intelligence, Howard Gardner, 1983¹¹). Intelligentie betekent volgens Gardner: de bekwaamheid om te leren, om problemen op te lossen. Dit kan volgens hem op verschillende (dus meervoudige) manieren. Dit betekent dat je op bepaalde terreinen 'meer intelligent bent' dan op andere. In de praktijk werk ik hier mee, want deze denkwijze is een prettige manier om verschillen tussen mensen op het cognitieve gebied op een positieve manier te benaderen. Er bestaat echter geen wetenschappelijke consensus dat de verschillende intelligenties daadwerkelijk bestaan, daarom zal ik er in deze scriptie niet verder op in gaan.

Er zijn verschillende theorieën over leerstijlen, zoals bij voorbeeld die van Jan Vermunt en die van David Kolb. De Amerikaanse leerpsycholoog en pedagoog David Kolb¹⁰ ontwikkelde en publiceerde de zogenaamde 'Leercyclus volgens Kolb'. Volgens Kolb is effectief of duurzaam leren het resultaat van het cyclisch doorlopen van een proces, waarbij een viertal gedragingen op elkaar inhaken. Daarbij staan de *leeractiviteiten* centraal en niet de *leerstofopbouw*. In deze scriptie wordt de leerstijlentheorie van Kolb uitgebreid behandeld. Jan Vermunt's theorie komt in het kort aan bod.

Wat ik me afvraag is of de *doceerstijl* van een muziekdocent de inhoud van de muziekles beïnvloedt. Bijkomend is de vraag in hoeverre de *leerstijl* van de docent (een deel van) de inhoud van de muziekles bepaalt. Bovendien vraag ik me af in hoeverre muziekdocenten zich bewust zijn van hun eigen doceer- en leerstijlen.

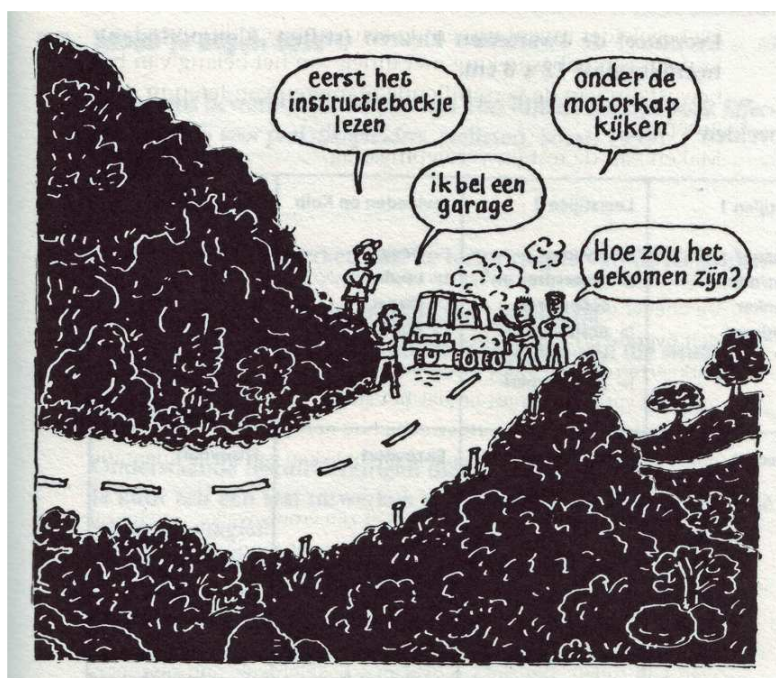
Onder andere door middel van interviews met een aantal muziekdocenten probeer ik meer inzicht te krijgen. Deze docenten zijn allemaal werkzaam in het voortgezet onderwijs. Ik heb de afgelopen tijd stage gelopen in het voortgezet onderwijs. Binnen de kunsteducatieinstelling waar ik als muziekdocent werk heb ik ruime ervaring met het geven van groeplessen. Ook heb ik literatuuronderzoek gedaan op het gebied van leer- en doceerstijlen. Ik kwam daarnaast ook in aanraking met didactiek, methodiek en de leerstijlen van zowel docent als leerling. Methode, didactiek en stijl blijken een organisch geheel te zijn.

Bovendien heb ik door middel van een leerstijltest en twee doceerstijltesten mijn eigen leerstijl en doceerstijl onderzocht. Concluderend hoop ik een antwoord te kunnen geven op de vraag of doceerstijlen invloed hebben op de inhoud van het vak muziek in het Voortgezet Onderwijs.

Ik wil graag een paar mensen bedanken die op verschillende manieren een rol hebben gehad bij de totstandkoming van deze scriptie. Allereerst mijn partner Melanie Aalders die mij gestimuleerd heeft mijn lang gekoesterde wens om deze studie af te maken, te realiseren. Bovendien hebben we uren gesproken over doceerstijlen, leerstijlen, wat beweegt je, wat wil je overbrengen en hoe doe je dat dan. Verder hoofdvakdocent Erzsi Ladage van de Hogeschool voor de Kunsten in Utrecht. Dank je voor een leerzaam studiejaar op de HKU, het vertrouwen dat je in mijn capaciteiten als muziekdocent hebt en het mogelijk maken om deze scriptie in de zomervakantie te voltooien. Ook nog een woord van dank aan de muziekdocenten die hun tijd beschikbaar stelden voor een interview. Er is altijd genoeg gesprekstof als je eenmaal in gesprek raakt over het vak muziek, alleen al omdat muziekdocenten vaak zo verschillend zijn. Als laatste dank aan Scotty Massar & Jos Aalders, Saskia Terpstra en Ruth de Vries voor jullie feedback en de tijd die je gestoken hebt in het nakijken en corrigeren van deze scriptie.

In deze scriptie wordt over de docent en de leerling als 'hij' en 'hem' gesproken. Je kunt op deze plek natuurlijk ook 'zij' en 'haar' lezen.

Stefan Terpstra, augustus 2012

Afb. 1 Iedereen leert (of doceert) volgens zijn eigen voorkeurstijl
Bron: 'Cirkelen rond Kolb', Jeroen Hendriksen

Samenvatting

In deze scriptie heb ik geprobeerd een antwoord te geven op de vraag hoe de doceerstijl van een docent invloed heeft op de lesinhoud van het vak muziek.

Wat is leren, wat doceren. Hier kun je een aparte scriptie over schrijven, ik heb het kort gehouden en dit in twee hoofdstukken samengevat.

In deze scriptie wordt een uitgebreid theoretisch kader voor leer- en doceerstijlen weergegeven. Zowel docent als leerling hebben een voorkeursleer stijl en ik ben ervan uitgegaan dat dit gegeven invloed heeft op het hele leerproces. De leerstijlen en leercyclus van David Kolb behandel ik uitgebreid. Na het lezen van deze scriptie weet je meer over de doener, dromer, beslisser en de denker. De Nederlander Jan Vermunt heeft ook onderzoek gedaan naar leerstijlen. Hij verdeelt de leerstijlen in de reproductieve leerstijl, de betekenisgerichte leerstijl, de toepassingsgerichte leerstijl en de ongerichte leerstijl.

Ik heb verschillende onderzoeken gevonden over doceerstijlen. De meest toonaangevende is die van een Amerikaans psycholoog Anthony Grasha. Deze verdeelt de doceerstijlen in 5 'hoofdstijlen', te weten Expert, Formal Authority, Personal Model, Facilitator en Delegator. Ik behandel deze indeling uitgebreid, de andere onderzoeken verwijzen regelmatig naar deze indeling.

Al lezende over doceerstijlen ontdekte ik dat je ervan uit kunt gaan dat er een wederzijdse invloed van leerstijlen op doceerstijlen is en andersom. Ik heb in het kort weergegeven hoe dit werkt.

Ik heb een kleinschalig onderzoek gedaan. Hiervoor heb ik een aantal muziekdocenten geïnterviewd. In die interviews vroeg ik hen naar de invloed van hun doceer- en leerstijlen op de lesinhoud. Het waren vier interessante gesprekken. Ik heb de voor deze scriptie relevante uitspraken van de docenten weergegeven. Ook heb ik zelf antwoord gegeven op de vragen. Daarnaast heb ik een leerstijltest en twee bestaande doceerstijltesten gemaakt. Ik heb onder andere daardoor, maar ook al schrijvende en lezende inzicht gekregen in mijn eigen leerstijl en doceerstijl.

Conclusie: De doceerstijl van de docent heeft inderdaad invloed op de lesinhoud. Ook zijn een aantal andere vragen die ik niet van tevoren bedacht had, beantwoord. Docenten zijn zich over het algemeen bewust van hun eigen doceerstijl en houden daar rekening mee, zodat ze de leerlingen met verschillende leerstijlen zoveel mogelijk kunnen aanspreken. Ook zijn docenten zich (tot bepaalde hoogte) bewust van de verschillende leerstijlen van leerlingen.

Wat wordt verstaan onder leren ⁹

hoofdstuk **1**

§ 1.1 Leren gaat vanzelf

Leren is iets wat je eigenlijk altijd aan het doen bent, het gaat vanzelf. In je dagelijks leven word je steeds geconfronteerd met situaties waar iets te leren valt. Dit doe je je hele leven, je bent nooit te oud om te leren.

Leren is geen lineair proces. De vorm van leren ontstaat vanuit jezelf, is iets individueels. Mensen zijn nieuwsgierig van aard en willen graag nieuwe dingen ontdekken. Mensen leren van elkaar, door de omgang met andere mensen, door naar elkaars werk te kijken, door samen te werken en door inspiratie. De afbeelding (afb. 2) voegt hier nog een en ander aan toe. Ieder mens heeft z'n voorkeuren en maakt eigen keuzes. Dit heeft gevolgen voor zijn leerstijl, de manier waarop iemand het liefste leert.

Leren op school is eigenlijk een niet-natuurlijke manier. De docent bepaalt vaak wat er gebeurt en op welk moment. Ook bepaalt deze hoe je dat moet doen.

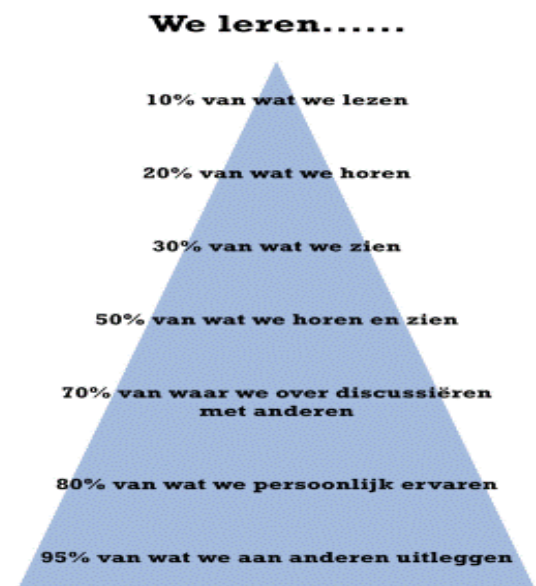
§ 1.2 Het verschil tussen vroeger en nu

Vroeger stond de overdracht van theoretische kennis centraal bij het leren op school. De leerling moest maar zien hoe hij deze kennis toepaste. Er werd helemaal aan voorbij gegaan dat iedereen op een andere manier leert. Gelukkig ontdekte men dat deze manier van leren niet meer werkte voor veel mensen. Er werd nagedacht over de vraag hoe goed onderwijs dan wèl vormgegeven moest worden. Nieuwe visies over het leren waren het gevolg.

Tegenwoordig is leren *ervaringsleren*. Reflectie en besluitvorming maken deel uit van het leerproces. De theorie is een onderdeel van een groter en samenhangend geheel geworden.

§ 1.3. Doceerstijlen in het muziekonderwijs

In het muziekonderwijs zijn er op dit vlak tussen docenten grote verschillen waar te nemen. Er zijn docenten die de overdracht van het cultureel erfgoed centraal stellen, de 'muziek naar de leerling brengen'. Bij andere docenten staat de muzikale ontwikkeling van de leerling centraal en wordt 'de leerling naar de muziek gebracht'. Dit hangt af van de muzikale achtergrond van de docent, maar ook van de mate waarin docenten zich bewust zijn van 'het nieuwe leren'. Een combinatie van deze ziens- en handswijzen komt natuurlijk ook voor.

Afb. 2 Verschillende manieren van leren

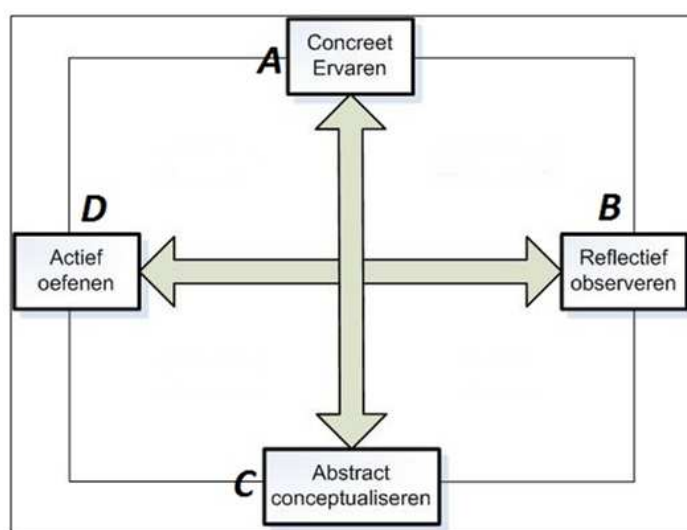
Bron: <http://onderwijs-door-de-eeuwen-heen2.wikispaces.com/>

§ 2.1 David Kolb⁹

De Amerikaan David Kolb (1939) is een van de onderzoekers en voorstanders van het zogenaamde ervaringsleren. In zijn boek *'Experiential learning, experience as the source of learning and development'* (1984) omschrijft hij 'leren' als een proces waarbij kennis wordt gecreëerd door het verwerken/transformeren van ervaringen. Kolb presenteert in zijn boek het *hier-en-nu leren* als tegenstelling van het *theoretisch leren*.

§ 2.2 De leercyclus van Kolb

De leercyclus van Kolb (afb 3.) bestaat uit vier basisprocessen: (a) concreet ervaren, (b) reflectief observeren, (c) abstract conceptualiseren en (d) actief oefenen/experimenteren. Deze leerprocessen bevinden zich op twee dimensies, 'concrete ervaringen opdoen' (A) versus 'abstracte conceptualisatie' (C) (ofwel vormen en formuleren van abstracte begrippen) en 'observeren en reflecteren' (B) tegenover 'experimenteren en actief oefenen' (D).

Afb. 3

De leercyclus van Kolb

Bron: <http://simsite.nl/iedereen-heeft-stijl/>

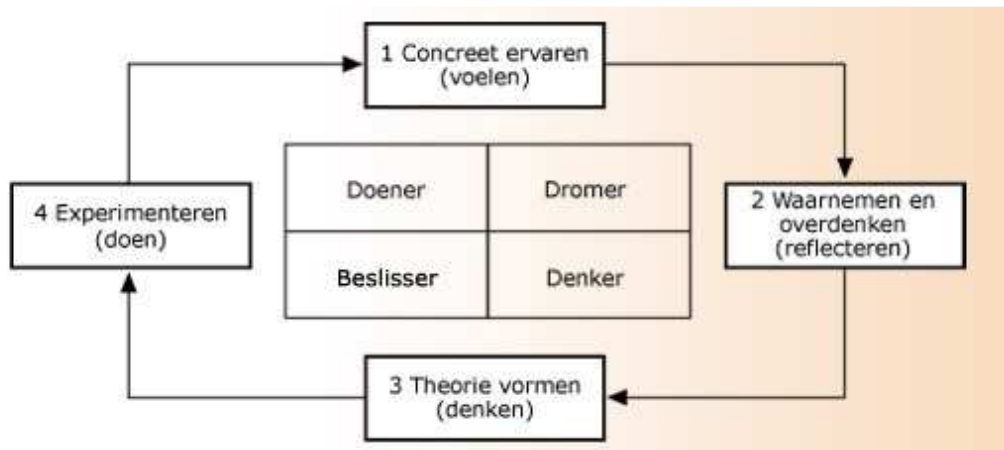
Alle fases moeten volgens Kolb doorlopen worden. Dan is er sprake van een effectief leerproces, er vindt integratie plaats van het geleerde. De leeractiviteiten staan in het schema in een vaste volgorde, iemand kan op een willekeurig punt 'instappen', zolang de hele cyclus maar doorlopen wordt. Alleen maar theoretiseren (conceptualiseren) is niet zo zinvol als het op het leren van vaardigheden aankomt (je kunt niet toepassen terwijl je wel weet hoe het moet) en alleen maar ervaren (bijvoorbeeld stage lopen of gewoon maar dingen 'doen') is in dat opzicht ook niet effectief.

Het leerproces houdt niet op na één cyclus. Het is een cirkel die zichzelf herhaalt. De laatste fase van de ene leercyclus is de eerste fase van een volgende leercyclus, leren is een doorgaand en zich verdiepend proces. Deze theorie over leren staat bekend als 'De leercyclus van Kolb'.

§ 2.3 De vier leerstijlen volgens Kolb

Het begrip leerstijl kan worden gedefinieerd als *iemands voorkeursmethode om informatie te ontvangen en te verwerken*. Bepaalde combinaties (afb. 4) van de stadia uit de leercyclus van Kolb vormen de vier leerstijlen zoals die door Kolb worden onderscheiden:

1. DOENER
Iemand die bij voorkeur de leeronderdelen van concrete ervaring en actief oefenen/experimenteren combineert, een zgn. accomodator;
2. BEZINNER
Iemand die een voorkeur heeft voor de combinatie van concrete ervaringen en reflectieve observatie, een zgn. divergeerder;
3. DENKER
Iemand die voornamelijk processen van abstracte conceptualisatie en reflectieve observatie toepast bij het leren. Hij is gericht op logisch nadenken, analyseren en theoretiseren, een zgn. assimilator;
4. BESLISSER
Iemand bij wie het abstract conceptualiseren en het actief oefenen / experimenteren domineert. Hij is een pragmaticus en is erop gericht theorieën toepasbaar te maken, een zgn. convergeerder.

Afb. 4 De vier leerstijlen van Kolb

Bron: <http://designingthefuture.wordpress.com/2009/01/21/leerstijlen/>

Volgens Kolb is het bijvoorbeeld zo dat wanneer je een doener bent, je de andere leerstijlen ook gebruikt. Je hebt alleen een voorkeur voor deze leerstijl, je stapt bij voorkeur in deze fase de leercyclus in of besteedt daar het liefste veel aandacht en tijd aan. De andere fases vind je minder belangrijk of sla je over. Het is goed om je te realiseren dat bijna niemand alleen maar een doener, bezinner, denker of beslissers is. De meeste mensen beschikken over een gecombineerde leerstijl, met een voorkeur voor één van de vier genoemde leerstijlen.

Er zijn ook mensen voor wie iedere leermethode even effectief is. Ze scoren op alle dimensies ongeveer even hoog en hebben geen uitgesproken leerstijl.

§ 2.4 Wat doe je met de leerstijlen van Kolb?

Docenten en leerlingen moeten volgens Kolb kennis uitwisselen over leerfasen en leerstijlen. De docent zal meer begrip hebben voor de leerlingen en beter in staat zijn samen met hen kennis en vaardigheden te ontwikkelen. Zo wordt het beter mogelijk 'maatwerk' te leveren, omdat er op verschillende niveaus gedifferentieerd kan worden. Voor de leerling is het nuttig inzicht te hebben in zijn eigen leerstijl omdat het dan beter mogelijk wordt de leerstof op een andere manier aan te pakken. De leerstijl geeft aan waar iemands vaardigheden en veelal ook voorkeuren liggen en daarmee ook zijn sterke en minder sterke punten. Wanneer de leerling zich hiervan eenmaal bewust is, wordt hij de eigenaar van zijn eigen leerproces.

§ 2.5 De vier leerstijlen volgens Jan Vermunt ¹⁷

Jan Vermunt¹⁸ is als hoogleraar '*Didactiek van het doceren en van het opleiden van docenten*' verbonden aan het Interfacultair Instituut voor Lerarenopleiding, Onderwijsontwikkeling en Studievaardigheden van de Universiteit in Utrecht. Hij promoveerde in 1992 aan de Katholieke Universiteit Brabant, zijn proefschrift had als titel '*Leerstijlen en sturen van leerprocessen in het hoger onderwijs*'.

Jan Vermunt deed onderzoek naar het gedrag en de opvattingen van studenten met betrekking tot hun eigen leerstijl. Uit dit onderzoek bleek dat er een samenhang was tussen de opvattingen die de studenten hadden over hun studie en hun motivatie voor de studie enerzijds en de leer- en regulatieactiviteiten die de studenten uitvoerden anderzijds. Deze samenhang was zodanig aanwezig dat er gesproken kon worden van vier leerstijlen (*De leerstijlendriehoek van Jan Vermunt, afb. 5*):

1. *Reproductieve leerstijl*

De leerling leert de studiestof over het algemeen uit het hoofd. Dit door lesstof regelmatig te herhalen ('stampen'), vaak op een gedetailleerde wijze. De leerling ziet studeren als het opnemen van kennis en laat zich in wat hij leert sturen door het onderwijs. De leerling is diploma- en toetsgericht. Het maken van toetsen ziet de leerling als het testen van de eigen capaciteiten. Het eindcijfer is voor hem erg belangrijk.

2. *Betekenisgerichte leerstijl*

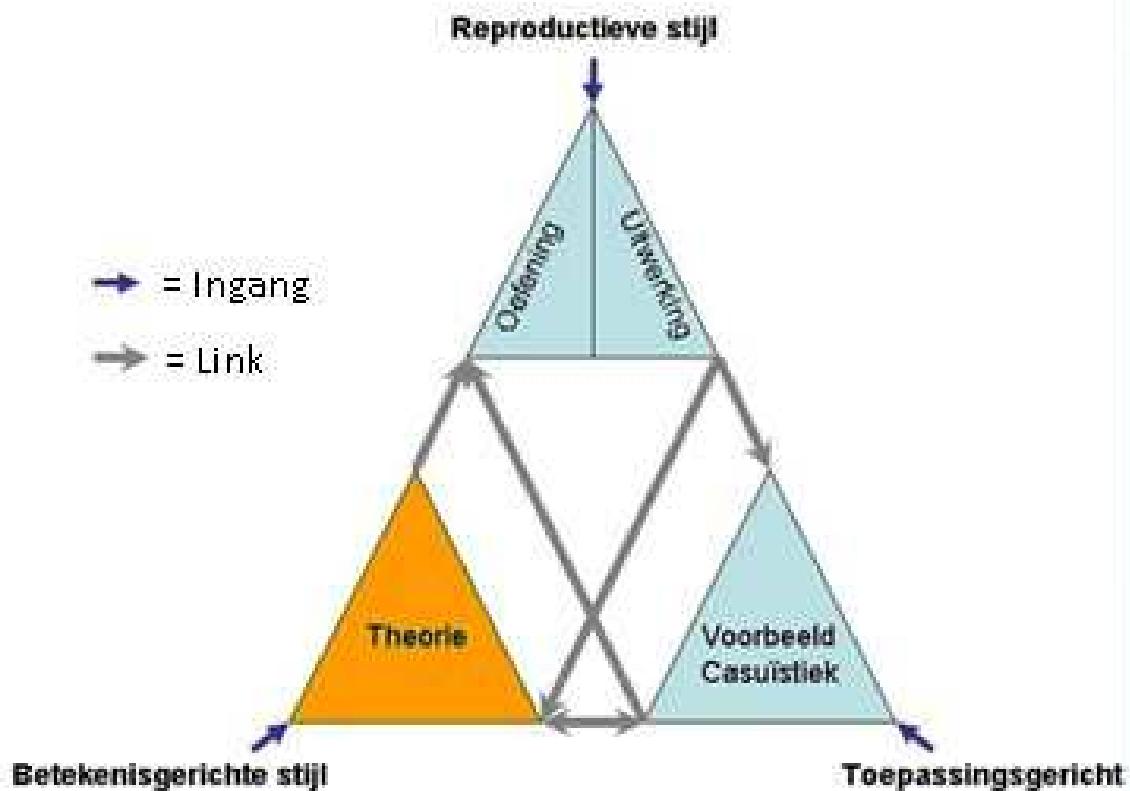
De persoonlijke interesse is het startpunt voor het leren van deze leerling. Hij ziet studeren als opbouw van kennis en inzicht. Hij zoekt naar verbanden in de lesstof, onderzoekt standpunten, ideeën en conclusies en vormt zijn eigen mening over de stof. Tijdens het studeren probeert hij structuur aan te brengen en staat hij kritisch tegenover de te bestuderen stof.

3. *Toepassingsgerichte leerstijl*

De leerling richt zich op de toepasbaarheid van de leerstof in de praktijk. Hij wil weten of en op wat voor manier de leerstof relevant is voor de praktijk en heeft behoefte aan concrete informatie en voorbeelden. De leerling ziet studeren als het leren gebruiken van de kennis die wordt opgedaan in de leeromgeving. Zijn studeren is vooral beroepsgericht.

4. *Ongerichte leerstijl*

De leerling heeft moeite het eigen leren te sturen, vindt weinig houvast aan aanwijzingen in de leerstof of van docenten. De leerling vindt dat onderwijs stimulerend hoort te zijn en werkt bij voorkeur samen met medestudenten. Hij vraagt zich af of hij in staat is de studie af te maken of dat hij de verkeerde studie heeft gekozen.

Afb. 5 De leerstijlendriehoek van Jan Vermunt

Bron: <http://www.persoonlijke-leerstijl.com/leerstijlen-van-vermunt.htm>

NB. De ongerichte leerstijl is niet opgenomen in het schema.

§ 2.6 Andere pedagogen

David Kolb en Jan Vermunt hebben voortgebouwd op wat andere pedagogen vóór hen bedacht hadden.

De drie belangrijkste zijn

Jean Piaget (1896-1980)

Constructivisme is een wijze van overdragen van kennis, inzichten en vaardigheden. Constructivisme is een leertheorie die uitgaat van de opvatting dat leren start wanneer de lerende een storende discrepantie ervaart tussen zijn eigen wereldbeeld en dat van anderen. De lerende is dan geneigd om dit gebrek aan overeenstemming zo effectief mogelijk weg te willen nemen door de betekenis die hij zelf construeert voor zijn omgeving samen met anderen bewust te worden en te verkennen.

Afb. 6 Piaget
Bron: Simpsite.nl

John Dewey (1859-1952)

Experiential Education

‘Education is life itself’

Dewey presenteert een alternatief voor een type opvoedingsdenken dat zich in de 20ste eeuw steeds dominanter lijkt te manifesteren: het op beheersing, afrekenbaarheid en meetbare output gerichte denken. Daartegenover stelt Dewey participatie en gemeenschap centraal, het zgn. ervaringsgerichte onderwijs.²⁰

Afb. 7 Dewey
Bron: Simpsite.nl

Kurt Lewin (1890-1947)

Action Research (actie-onderzoek). Het begrip actieonderzoek is in de jaren veertig en vijftig in de VS ontstaan. Het is een onderzoeksmethode waarbij de onderzoeker ingrijpt in het onderzochte. De ingreep dient als middel om te komen tot verandering, en het genereren van kennis/theorie. Kurt Lewin is daar de geestelijk vader van geweest. Volgens Lewin vormde actieonderzoek een goed middel om sociale problemen in “de kleine groep” op te lossen. Handelen, onderzoek en leren vormen daarbij een drie-eenheid.

fb. 8 Lewin
Bron: Simpsite.nl

A

Wat wordt verstaan onder doceren^{7,15}

hoofdstuk **3**

§ 3.1 De kerntaak van docenten

De kerntaak van een docent bestaat uit het lesgeven aan leerlingen. Het lijkt heel eenvoudig. Je hebt een groep leerlingen, je hebt een boek of een praktijkles. De groep leerlingen moet de kennis verwerken die in dat boek staat of in de praktijkles geleerd wordt. De docent zorgt dat het tempo van de kennisverwerking op orde blijft en dat er niemand afkijkt als de kennis getoetst wordt. Lesgeven is echter veel meer dan dit alleen. Leerlingen leren op verschillende manieren. De ene leerling heeft meer tijd nodig, anderen maken zich kennis sneller eigen. Een docent is een intermediair voor de overdracht van kennis, maar ook iemand die controleert of de leerling zich de juiste kennis eigen maakt en die het pad bewaakt. Dat doet hij o.a. door huiswerk op te geven en toetsen af te nemen.

Een docent richt een geschikte leeromgeving in² om de leerprocessen bij de leerlingen op gang te brengen, te begeleiden en de leerresultaten te beoordelen. De leerinhoud betreft alles rondom dit leren: informatie, vaardigheden, bewegingen, waarden en houdingen.

§ 3.2 Een docent observeert

Een docent observeert en controleert zijn leerlingen. Hij observeert het leerproces en stelt vragen om te controleren of de te leren kennis ook werkelijk geleerd is. Hij controleert of de leerlingen de kennis op de juiste manier toepassen.

§ 3.3 Een docent stuurt

Je kunt een docent als een verkeersagent zien, die zorgt dat de leerlingen zich door de stof bewegen, van A tot Z en met de juiste snelheid. Aan het einde van de weg heeft de leerling recht op een rijbewijs.

§ 3.4 Een docent coacht

Een docent is ook coach. Coachend lesgeven is zodanig lesgeven dat leerlingen van binnenuit in beweging komen, dat ze dichterbij hun natuurlijke staat van leren komen en dat hun motivatie, eigenheid en zelfsturend vermogen kan groeien. Het doel is op een coachende manier leerlingen begeleiden bij het vergroten van hun leerverlangens, hun leervermogen en daarmee hun leerprestaties.

§ 3.5 Een docent houdt toezicht op het leerproces

Een docent formuleert leerdoelen en geeft feedback. Een docent is didactisch vaardig, staat in contact met de inhoud van de les, heeft verstand van zijn vak en maakt op een goede manier contact met de leerlingen.

Wat wordt verstaan onder doceerstijlen

hoofdstuk **4**

§ 4.1 Doceerstijlen volgens Grasha ¹⁹

Anthony Grasha (1942) was een cognitief en sociaal-psycholoog. Hij behaalde zijn Ph.D. aan de Universiteit van Cincinnati in 1968. Zijn indrukwekkende carrière aan de universiteit, die hij begon als directeur van het Instituut voor onderzoek en opleiding in het hoger onderwijs, is uiteindelijk gericht geweest op zijn didactische vaardigheden en het streven naar het verbeteren van de 'leerervaring' van studenten. Grasha schreef talloze artikelen en gaf tal van presentaties op het gebied van onderwijs en leren. Bovendien was hij auteur van verschillende boeken waaronder zijn toonaangevende publicatie uit 1996, *Teaching with Style* ⁵. In dit boek wordt een onderverdeling uiteen gezet, gebaseerd op de *aanwezigheid* van een docent in de klas. Grasha overleed in 2003 op 61-jarige leeftijd.

Grasha: 'De doceerstijl wordt bepaald door persoonlijke kwaliteiten en gedrag van de docent. Dit uit zich in hoe een klas geleid wordt. Het is de manier hoe docenten zich onderscheiden, zich in de didactiek laten leiden en hoe deze instructie geven. Dit alles heeft invloed op hoe een leerling leert'.

§ 4.2 De onderverdeling van mogelijke doceerstijlen volgens Grasha

1) *Expert*

Heeft kennis en expertise die studenten nodig hebben. Streeft ernaar om zijn status te behouden als deskundige onder leerlingen door het tentoonspreiden van gedetailleerde kennis. Daagt studenten uit om op die manier hun competenties te verbeteren. Bezigt met het doorgeven van informatie en de verzekering dat de leerlingen goed voorbereid zijn.

Voordeel: De informatie, kennis en vaardigheden die dit type docent bezit.

Nadeel: De weergave van kennis kan intimiderend zijn voor leerlingen. Ook is er niet altijd aandacht voor de onderliggende gedachteprocessen van de leerlingen.

2) *Formal Authority*

Beschikt over een status als gevolg van kennis maar ook door zijn rol op de school. Is bezig met het geven van feedback, formuleren van leerdoelen, verwachtingen en gedragsregels voor leerlingen.

Houdt zich bezig met het vormgeven van leerprocessen en handelingen op een juiste en gestandaardiseerde manier. Biedt op die manier structuur die leerlingen nodig hebben om te leren.

Voordeel: Er is focus op duidelijke verwachtingen en gedragscodes.

Nadelen: Het kan leiden tot een rigide, gestandaardiseerde en minder flexibele manier van lesgeven en omgang met de leerlingen en hun zorgen.

3) *Personal Model*

Gelooft in "onderwijs door persoonlijk voorbeeld" en stelt een prototype voor hoe te denken en zich te gedragen. Houdt toezicht op, begeleidt en stuurt door te laten zien hoe je dingen doet en stimuleert dit door leerlingen vervolgens te observeren en de aanpak na te laten bootsen.

Voordeel: Een nadruk op directe observatie door middel van het volgen van een rolmodel.

Nadeel: Sommige docenten kunnen gaan geloven dat hun aanpak de beste manier is. Dit leidt er toe dat leerlingen het gevoel kunnen krijgen onvoldoende te presteren als ze niet kunnen voldoen aan die verwachtingen en normen.

4) Facilitator

Benadrukt het persoonlijke karakter van de docent-leerling interactie. Begeleidt en leidt leerlingen door vragen te stellen, het verkennen van opties, suggereert alternatieven, en moedigt hen aan criteria te ontwikkelen om weloverwogen keuzes te maken. Een algemeen doel is het ontwikkelen van het onafhankelijk denken, initiatief en verantwoordelijkheid. Werkt op een adviserende manier met leerlingen aan projecten en probeert zo veel mogelijk steun en aanmoediging te geven.

Voordeel: De persoonlijke flexibiliteit, de focus op behoeften van leerlingen, hun doelstellingen en de bereidheid om alternatieve aanpak te verkennen en uit te proberen.

Nadeel: het is een tijdrovende doceerstijl.

5) Delegator

Bezig met het ontwikkelen van de autonomie van de leerlingen. Leerlingen werken zelfstandig aan projecten of als onderdeel van autonome teams. De docent is op verzoek van de leerlingen beschikbaar als een deskundige.

Voordeel: Helpt leerlingen om zichzelf te zien als zelfstandige leerlingen.

Nadeel: De docent kan het aan het verkeerde eind hebben in hoeverre de leerling klaar is om zelfstandig te werken. Sommige leerlingen kunnen niet zo goed omgaan met de gegeven autonomie.

Afb. 9 De 5 doceerstijlen volgens Grasha

Bron: eigen afbeelding

§ 4.4 Andere auteurs die schreven over doceerstijlen ⁸

Bennet (in 1976)

Een doceerstijl houdt verband met de overtuigingskracht van de docent en lesmateriaal dat gebruikt wordt tijdens de interactie met de leerling. Het is de karakteristieke benadering van de docent die belangrijker geacht wordt dan de methode die gebruikt wordt.

Heimlich & Norland (in 1994)

Een doceerstijl kan verband houden met het 'onderwijskundig gedrag' van de docent en zijn overtuigingen.

Campbell & Kryszewska (in 1995)

Er zijn drie doceerstijlen te identificeren.

- a) een didactische stijl waarbij de docent college geeft en de leerling aantekening maakt (teacher-controlled)*
- b) een Socratische stijl waarbij de docent lesgeeft door middel van het stellen van vragen (onderwijsleergesprek)*
- c) een leeromgeving waarbij de docent verantwoordelijk is voor het pedagogisch klimaat en de leerling zelf verantwoordelijk is voor het leerproces.*

Brown (in 2001)

De doceerstijl wordt bepaald door het gedrag van de docent, welke middelen hij gebruikt voor de overdracht van informatie en de ontvangst van informatie door de leerling. De filosofie van de docent over onderwijs wordt op deze wijze in de les geïmplementeerd.

§ 4.5 Een progressieve of behoudende doceerstijl ²

In dit verband zou je ook een onderscheid kunnen maken tussen een meer progressieve (veranderingsgezinde) doceerstijl en een meer conservatieve (behoudende) doceerstijl. Progressief onderwijs kenmerkt zich o.a. door aandacht voor samenhang tussen de leerinhoud van verschillende vakken, de nadruk op actief en zelfstandig leren, toepassing van leerstof is belangrijker dan reproductie van leerstof, bevordering van samenwerking tussen leerlingen, gedifferentieerde prestatie-eisen en inspraak van leerlingen in het onderwijsgebeuren.

Een conservatieve doceerstijl gaat gepaard met een directieve leiderschapsstijl en een leerstofgerichte taakinkleuring, terwijl docenten met een progressieve doceerstijl juist een non-directieve manier van leiding geven hanteren en leerling-gericht zijn. Mengvormen komen uiteraard ook voor.

Progressief	Conservatief
De omvang van de te behandelen stof kan afhangen van de reacties van de leerlingen op die stof.	De lessen worden strak aan het lesprogramma gehouden, er wordt niet of nauwelijks rekening gehouden met de behoeften en belangstelling van de leerlingen.
Onderlinge discussie tussen de leerlingen wordt gestimuleerd.	Onderlinge discussie tussen de leerlingen wordt uit de weg gegaan.
Bij een overhoring worden er naast vragen over de leerstof ook inzichtelijke vragen gesteld.	Een overhoring bestaat overwegend uit de letterlijke reproductie van de leerstof.
De leerstof is een middel.	De leerstof is een doel.
De docent heeft een eigen visie op de leerstof. Kritische vragen van leerlingen worden op prijs gesteld.	De docent blijft gebonden aan het boek. Een eigen mening van de leerling wordt niet op prijs gesteld.
Democratisch optreden.	Autocratisch optreden.
Veel zelfstandigheid van de leerling.	Weinig zelfstandigheid van de leerling.
Uitgaan van aanwezige kennis, op gelijke voet staan met de leerlingen.	De leerlingen het gevoel te geven dat ze niks weten.
De leerling krijgt ruimte om in discussie te treden over de leerstof met de docent.	De docent voelt zich in zijn positie aangetast als de leerling niet heeft opgelet, niet begrijpt wat er bedoeld wordt.
De eigen verantwoordelijkheid over de prestaties van de leerlingen duidelijk maken aan de leerlingen.	De leerlingen het gevoel geven voor de leraar en de toets te leren en niet voor zichzelf.

§ 4.4 De resultaten van een onderzoek naar doceerstijlen ⁷

In de studie '*Comparing Teaching Styles and Personality Types of EFL Instructor in the Public and Private Sectors*' wordt de onderverdeling van Grasha aangehouden. Vervolgens wordt onderscheid gemaakt tussen extroverte en introverte karakters van de docenten. De docenten hadden twee vragenlijsten ingevuld, te weten een indexering van de persoonlijkheid van de docent en een die de doceerstijl onderzocht.

Dit onderzoek concludeert dat de meeste docenten die aan dit onderzoek meededen *facilitator zijn*. Bovendien zijn er net zo veel introverte als extroverte docenten. Het is een onderzoek dat niet representatief is, aangezien het onderzoek maar 30 docenten betrof.

De leerstijl van de docent

hoofdstuk 5

§ 5.1 Voorkeursleerstijl ⁶

In een klas hebben zoals eerder gezegd niet alleen de leerlingen een bepaalde leerstijl, maar ook de docenten (*afb. 10*). En wanneer, in de woorden van Henk Witteman¹⁶ ‘een docent eenzijdig lesgeeft vanuit zijn eigen leerstijl, dan zullen zijn lessen slechts bij een deel van zijn leerlingen in vruchtbare aarde vallen’. Wanneer een docent alleen vanuit zijn eigen leerstijl doceert, bestaat een risico dat deze bij voorbeeld vanuit de theorie begint en te weinig tijd overlaat voor het oefenen en toepassen. Het kan ook zijn dat er juist teveel vanuit cases en voorbeelden gewerkt wordt, terwijl de overkoepelende theorie onderbelicht blijft. Daardoor komen bepaalde aspecten onvoldoende aan de orde en wordt door de leerlingen niet optimaal geleerd.

Als docent heb je in elk geval op twee manieren te maken met de leerstijlen van Kolb:

- 1) De leerlingen hebben een voorkeursleerstijl. Er is een grote kans dat in een klas verschillende leerstijlen in meer of mindere mate vertegenwoordigd zijn. Een goede les spreekt alle leerstijlen aan.
- 2) Als docent heb je ook een bepaalde voorkeursleerstijl. De kans is groot dat je van nature deze manier van lesgeven voorop plaatst.

Dit heeft een complex proces tot gevolg dat nader uitgewerkt wordt in hoofdstuk 6.

§ 5.2 De leerstijl van de docent en die van de leerling ⁹

De leerstijltheorie van Kolb stelt de docent in staat om de leerstijlen van de leerlingen te identificeren en hun doceerstijl daar op aan te passen. Docenten ontwikkelen in hun lespraktijk een manier van doen die past bij hun eigen normen en waarden en persoonlijkheid. Daarom komen de eigen voorkeursleerstijl en doceerstijl vaak overeen. Een docent doet er dus goed aan zich bewust te zijn van zijn eigen leerstijl. Door kennis op te doen over leerstijlen en inzicht hierin te verwerven kan een docent de leerstijlen in een klas vertalen naar effectieve werkvormen en variëren in werkvormen. De leerstijltheorie van Kolb is voor de docent een combinatie van bewustwording, verdieping, reflectie, ‘leren leren’, creatief oefenen en groepsleren.

Afb. 10 Een persoonlijke stijl

Bron: <http://store.drumbum.com/>

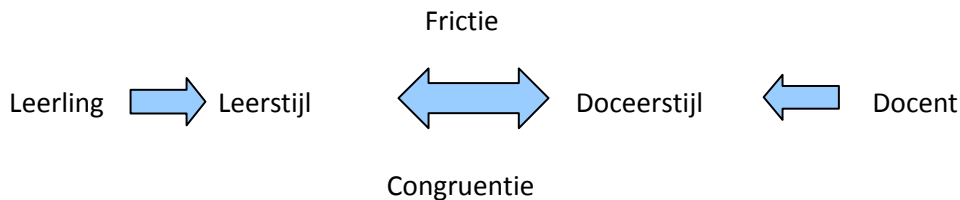
§ 5.3 Vier docenten beschreven volgens de leerstijlen van Kolb⁹

Kees noemt zichzelf een *doener*. Hij maakt vooral gebruik van beproefde methodes die hij zelf ook prettig vindt en waarvan hij weet dat deze de meeste leerlingen aanspreken. Hij bereidt veel lessen voor met ondersteunend beeldmateriaal. Dit biedt structuur en komt de leerlingen tegemoet die niet graag een boek lezen. Hij legt de nadruk op praktische en open opdrachten. Leerlingen voelen zich vrij om op hun eigen manier aan de slag te gaan. Dikwijls leren de leerlingen door het trial and error principe. Hij vindt het dan ook niet erg als tijdens de les iets fout gaat, de leerlingen leren daar juist van. De leerlingen voeren plannen uit, experimenteren, hebben nieuwe ervaringen. Plannen en feiten kennen, vindt hij minder belangrijk. Soms is hij ook wel eens wat ongeduldig. Hij zorgt voor veel afwisseling in werkvormen, hij heeft aandacht voor ontspanning in de lessen en vindt het omgaan met mensen belangrijk.

Anneke is reflectief van aard, een *bezinner*. Ze wil in haar lessen vooral het leren door observeren en waarnemen stimuleren en geeft daarom graag een demonstratie en uitleg. Attendeert leerlingen erop om te kijken en te luisteren, te noteren, goed op te letten. Stelt vragen over wat de leerlingen gezien en ervaren hebben. Ze stimuleert het voorstellingsvermogen en hecht belang aan visuele ondersteuning: schema's, tabellen, foto's, video enzovoort. Let er op dat situaties vanuit zoveel mogelijk verschillende perspectieven bekeken worden. Zelf heeft ze veel verbeeldingskracht en houdt ze van nieuwe ideeën en impulsen. Brainstormen met elkaar of een les in spelvorm hebben haar voorkeur. Verder is Anneke niet alleen geïnteresseerd in de leerstof, maar ook gericht op de persoon van de leerling en de processen die zich in een klas afspelen.

Johan is van nature een *denker*. Hecht veel waarde aan abstractievermogen en theorievorming, dat zijn sterke punten van denkers. Hij schrijft veel op het bord en is vaak zelf aan het woord. Deze docent vindt het belangrijk dat studenten hun huiswerk goed voorbereiden en werkt daarom ook veel vanuit het boek. De theorie staat voorop, het werken met deze theorie in opdrachten op de tweede plaats. Hij doordenkt de problemen op een logische manier en ondersteunt zijn leerlingen om feiten op te nemen in samenhangende theorieën. Hij houdt van ingewikkelde vraagstellingen waarbij diep moet worden nagedacht. De leerlingen krijgen intellectuele uitdagingen: wat is het verband van de leerstof met de kennis die de leerling al heeft. Hij is minder gericht op de persoon van de leerling.

Marijke is pragmatisch van aard, een *beslisser*. Ze stimuleert het leren via het maken van toepassingen en geeft vooraf een beknopte, maar gestructureerde uitleg voordat leerlingen aan de slag gaan. Werkt doelgericht en planmatig, houdt van stappenplannen bij het oplossen van problemen en hecht veel belang aan het vertalen van ideeën naar de realiteit. Ze confronteert haar leerlingen met problemen, maar geeft de voorkeur aan problemen waarbij één juiste oplossing gezocht kan worden. Stimuleert haar leerlingen in het zoeken naar toepassingsmogelijkheden en biedt hen de mogelijkheid iets uit te proberen of te oefenen. Marijke houdt hier wel toezicht bij. Ze probeert de leerlingen te motiveren door hen steeds duidelijk te maken waarom ze iets moeten leren. Haar aandacht richt zich meer naar dingen dan naar mensen om haar heen.

§ 6.1 Leerproces

De docent initieert en stuurt het leerproces. Beide partijen weten dat het bij dit leerproces gaat om de overdracht van kennis in de meest brede zin van het woord. Een professionele docent houdt zich bezig met de vraag hoe de zelfstandigheid van de leerling te vergroten. Bovendien zal hij zich afvragen in hoeverre zijn professionele vaardigheden voldoende zijn om het gewenste leergedrag bij zijn leerlingen te vormen.

§ 6.2 Leerstijl – Doceerstijl

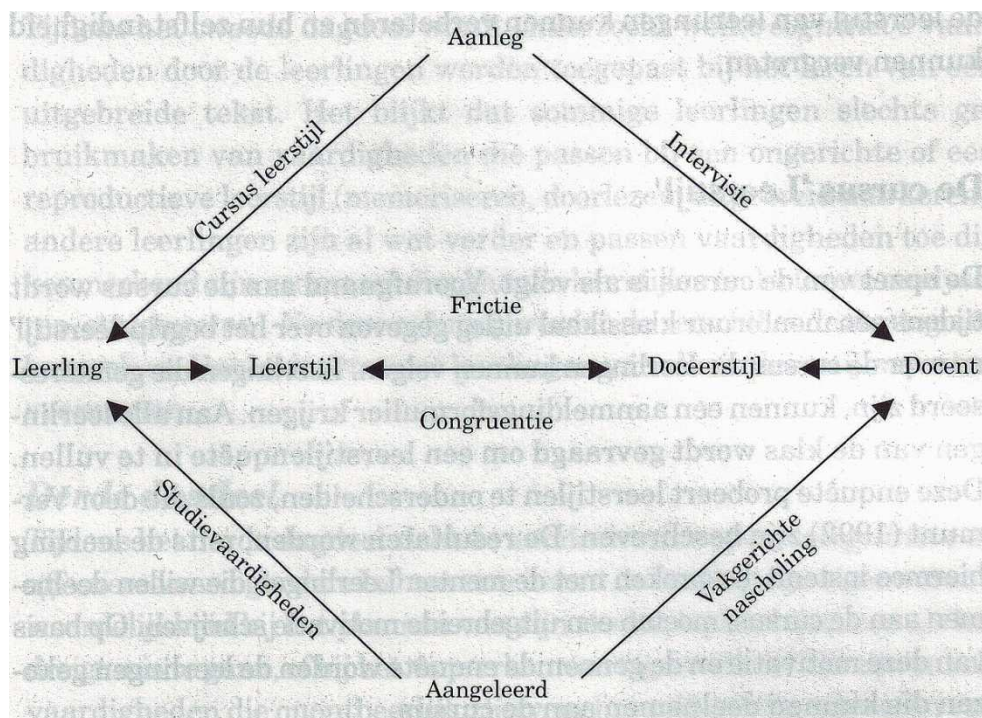
Binnen de muren van het lokaal komen de leerling en de docent samen, elk met een eigen leerstijl en de docent met een doceerstijl. Vermunt noemt dit leer- en instructieactiviteiten die elkaars spiegelbeeld zijn, hij vat dit samen als de 'leerinstructiefunctie'. Als er onvolkomenheden zijn in het leerproces, zijn doceer- en leerstijl niet voldoende op elkaar afgestemd. Als dit niet lukt, spreekt Vermunt over *frictie*. Frictie kan *constructief* of *destructief* zijn.

§ 6.3 Frictie – Congruentie

Constructieve frictie is een tijdelijke disharmonie tussen de instructie en het niveau waarop de leerling de noodzakelijke vaardigheden beheerst. De leerling weet zich uitgedaagd, neemt de uitdaging aan en tilt de toepassing van de leerfuncties op een hoger plan. Destructieve frictie resulteert in een desoriëntatie van de leerling. Hij heeft geen idee hoe hij verder moet komen met de leerstof, haakt af en spant zich niet meer serieus in voor dat specifieke leerdomein. Het is de taak van de docent frictie te signaleren en om te zetten in '*congruentie*', d.w.z. een goede afstemming van de leer- en instructieactiviteit.

§ 6.4 Bewustwording

De leerstijl van de leerling en de doceerstijl van de docent worden bepaald door zowel aanleg als aangeleerde eigenschappen. Er zijn verschillende instrumenten denkbaar om docenten en leerlingen verder te helpen. Leerlingen leren over hun leerstijl en kunnen deze efficiënter inzetten. Docenten worden zich, onder meer door intervisie, bewust van hun eigen doceerstijl. Ook verdiepen docenten zich in de leerstijlen van hun leerlingen. Door dit proces in te gaan wordt frictie zoveel mogelijk omgezet in congruentie of constructieve frictie (*afb. 11*).

Afb. 11 Van frictie naar congruentie

Bron: *Leren leren in didactisch perspectief*, Kaldewey, Haenen, Wils, Westhof

Begeleidingstijlen passend bij de (gecombineerde) leerstijlen ³ hoofdstuk 7

§ 7.1 16 gecombineerde leerstijlen, 16 gecombineerde doceerstijlen

In het boek '*Gemotiveerd leren, werken met leer- en begeleidingstijlen*' van Carla Plas, worden Kolb en Vermunt met elkaar gecombineerd. Hieruit ontstaan 16 gecombineerde leerstijlen. Bij elk van deze 16 gecombineerde leerstijlen moet passende begeleiding geboden kunnen worden. Er zijn door combinaties te maken ook 16 verschillende begeleidingstijlen denkbaar. Ik interpreteer in deze scriptie 'begeleidingstijlen' als zijnde 'doceerstijlen'.

Voorbeelden

Een *reproductiegerichte doener* wil het liefst begeleid worden op een manier zoals iedere doener begeleid wil worden, gecombineerd met de begeleiding die passend is bij de reproductiegerichte leerstijl. Een *toepassingsgerichte denker* wordt het liefst begeleid op een manier zoals elke denker begeleid wordt, gecombineerd met een passende begeleiding voor de toepassingsgerichte leerstijl. Dit geldt voor alle gecombineerde leerstijlen.

§ 7.2 Zelfsturend leren

Er wordt gesteld dat het doel van 'zelfsturend leren' is dat een leerling een gewenste leerstijl ontwikkelt. Hij zal *metacognitieve leeractiviteiten* ^{a)} ontwikkelen.

Het is de taak van de docent om de leerling in het leerproces te begeleiden, teneinde deze vaardigheden te ontwikkelen. Als een leerling zich een andere leerstijl eigen heeft gemaakt, kan hij zelfsturend leren. Dat wil niet zeggen dat de leerling geen externe sturing meer nodig heeft; als een leerling door persoonlijke interesse en de beheersing van metacognitieve leeractiviteiten in staat is betekenisgericht te leren, wil dat niet zeggen dat hij dat ook altijd zal doen. Zo kan het zijn dat een actieve leerling die gewend is zelf het leerproces zelf te sturen niet gemotiveerd is dit ook te doen buiten het eigen interessegebied.

§ 7.3 Conclusie

Als een leerling in een nieuwe leersituatie terecht komt waar hij iets moet leren wat niet zijn voorkeur heeft, dan is de kans van slagen groter als hij zich een nieuwe leerstijl heeft aangemeten. Hij kan toch leren, de leerling heeft immers nieuwe vaardigheden geleerd die hij niet van nature had.

Bij de begeleiding om dit verder te ontwikkelen, is het belangrijk dat de begeleider (de docent) inzicht heeft in de fase van het leerproces van een leerling en daar zijn begeleiding op laat aansluiten. Als een begeleider daar in slaagt en de hiervoor genoemde doelstelling nastreeft, dan is er sprake van *passende begeleiding*. Een docent heeft zijn doceerstijl aangepast.

a) Metacognitieve leeractiviteiten zijn activiteiten die een leerling gebruikt om zich op zijn leertaak te oriënteren, leerinhouden te kiezen, controle uit te oefenen over zijn verwerkingsactiviteiten en om het verloop en de resultaten van zijn leerproces te sturen en te leiden. Ze leiden daardoor indirect tot leerresultaten. Deze activiteiten hebben betrekking op het uitoefenen van controle over zowel de cognitieve als de affectieve verwerking van leerinhouden. Je moet denken aan activiteiten als: oriënteren, plannen, proces bewaken, toetsen, diagnosticeren, bijsturen, evalueren, reflecteren. (pag. 37, '*Gemotiveerd leren, werken met leer- en begeleidingstijlen*' van Carla Plas)

Interviews met muziekdocenten

hoofdstuk 8

§ 8.1 Voorbereiding van de interviews

De muziekdocenten die ik geïnterviewd heb, kregen als uitgangspunt voor het gesprek een aantal vragen om over na te denken.

Op wat voor manier houd je rekening met de leerstijlen van leerlingen?

In hoeverre beïnvloedt jouw docerstijl de inhoud van de muziekles?

In hoeverre beïnvloedt jouw leerstijl de inhoud van de muziekles?

Daarbij kregen ze enige informatie over de leercyclus van Kolb, om hun geheugen over leerstijlen op te frissen.

§ 8.2 Dennis van der Heijden

Dennis van der Heijden is muziekdocent en decaan bij de Christelijke Scholengemeenschap Jan Arentz, Alkmaar. Dennis is naast muziekdocent ook kerkorganist en dirigent.

Afb. 12 Dennis van der Heijden
foto: onbekend

Op wat voor manier houd je rekening met de leerstijlen van leerlingen?

'Onder andere door te variëren in de manier van uitleg. Ik houd niet rekening met alle persoonlijke leerstijlen van de leerlingen, daarvoor ken ik de leerlingen niet goed genoeg en zijn de klassen te groot. Ik houd meer in het algemeen rekening met de leerstijlen, ik zorg dat er voldoende afwisseling zit in de uitleg, experimenteer hier ook mee.'

'Er zijn leerlingen die ik zo goed ken, dat ik stof op zo'n manier aanbied waardoor het kwartje haast wel moet vallen'

'Daarbij komt ook: hoe lok je leerlingen uit de tent, hoe motiveer je ze'

'Ik vind het wel lastig om de leerlingen direct in Kolbs theorie te herkennen.'

In hoeverre beïnvloedt jouw doceerstijl de inhoud van de muziekles?

'Als jonge docent leerde ik dat mijn doceerstijl erg talig is. Ik ben daarna de stof op allerlei manieren gaan aanbieden, leuker ook, anders werden de lessen van die hoorcolleges.'

'Als je als docent een "lerende houding" hebt, houd je het makkelijk tot je pensioen vol. Als je rond je 50ste zegt: ik weet het allemaal wel, duren die laatste jaren heel lang.'

In hoeverre beïnvloedt jouw leerstijl de inhoud van de muziekles?

'je bent je er bewust van dat hoe je zelf leert voor lang niet iedereen de ideale manier is.'

'De muziekmethodes (Intro, Muziek op Maat) houden weinig rekening met de leerstijlen van leerlingen. De inbreng van de docent zorgt uiteindelijk dat de stof bij alle verschillende leerlingen doordringt.'

Voorbeelden

'ik heb allerlei muzikale ezelsbruggetjes in mijn hoofd zitten, deze werken vaak goed voor leerlingen. Zelf ben ik meer iemand die dingen wil snappen, dan hoef ik ook niet te leren hoe ik iets moet onthouden. Ik snap het gewoon'

'Op het conservatorium leerden veel studenten de bovenreeks uit hun hoofd. Ik snapte de logica erachter en heb het daarom altijd onthouden'

'Vroeger deed ik in de muziek wel eens ingewikkeld over de kwartnoot en dat deze niet altijd 1 tel is. Tegenwoordig zeg ik: we hebben het de komende tijd over de vierkwartsmaat, daarom duurt de kwartnoot 1 tel. Dat dit in een 'achtste maat' anders is, komt later aan de orde, als de leerlingen hier aan toe zijn. Anders ben je vanaf het eerste moment wiskunde aan het geven.'

§ 8.3 Teake Ettema

Teake is muziekdocent op het Regius College in Schagen en jazzbassist. Ik sprak Teake thuis, zijn kinderen waren bij het gesprek aanwezig. De opname van het gesprek was erg leuk om te beluisteren, omdat de kinderen goed te horen waren op de opname. Het was een gezellige middag.

Afb. 13 Teake Ettema

foto: Wieke van Werkhoven

Op wat voor manier houd je rekening met de leerstijlen van leerlingen?

'Niet heel bewust. Ik heb mijn lesinhoud, die is algemeen en in de individuele begeleiding zal ik helpen met de persoonlijke manier van aanpak van de leerling.'

'Theorieles richt ik vaak op de denkers, al probeer ik dit ook wel anders te doen, bijvoorbeeld door leerlingen toonladders uit te laten zoeken en het daarna over het hoe en wat te hebben.'

'Zeker met het praktijkgedeelte ben ik hier wel bewust mee bezig. Ik probeer aan te sluiten bij de verschillen tussen leerlingen. Leerlingen die eerst gaan lezen, anderen die meteen willen spelen, daar speel je op in. Ik probeer gedifferentieerd te werken, verschillende methodes te gebruiken.'

In hoeverre beïnvloedt jouw doceerstijl de inhoud van de muziekles?

In hoeverre beïnvloedt jouw leerstijl de inhoud van de muziekles?

'Ik denk dat ik erg uitga van (leerlingen die) doeners (zijn), omdat ik zelf nogal een doener ben. Ik werk vanuit het bezig zijn, de ervaring. Ik heb het idee dat de meerderheid van de leerlingen zo in elkaar zit. Ik weet niet of dat zo is, maar zo lijkt het te zijn.'

§ 8.4 Melanie Aalders

Melanie is muziekdocent op het Regiuscollege in Schagen en bij kunsteducatieinstelling Cool kunst en cultuur in Heerhugowaard. Verder is zij zangeres.

Melanie en ik zijn getrouwd. We waren deze zomer samen op vakantie en werkten tijdens de vakantie ook aan onze scripties. Melanie maakt een scriptie over de toepassing van leerstijlen in muziekmethodes voor het Voortgezet Onderwijs.

Ik interviewde haar terwijl we in Zeeland bij familie logeerden.

Afb. 14 Melanie Aalders
foto: Erwin Vader

Op wat voor manier houd je rekening met de leerstijlen van leerlingen?

'Door mijn uitleg op verschillende manier vorm te geven en door opdrachten niet steeds op dezelfde manier te formuleren.'

'Ik ben op de hoogte van de leerstijlen volgens Kolb en volgens Vermunt en ga daar bewust mee om. Het is wel eens moeilijk om in de weinige tijd die je per klas hebt je onderwijs vorm te geven en dan ook nog rekening te houden met ieders afzonderlijke leerstijl. Het is niet realistisch om iedere leerling zijn leerstijl te willen kennen en daar aan tegemoet te komen. Ik houd wel rekening met de verschillende leerstijlen in het algemeen.'

In hoeverre beïnvloedt jouw doceerstijl de inhoud van de muziekles?

'Waarschijnlijk meer dan je denkt, je neemt altijd jezelf mee in de les. Je opleiding en levenservaring, je achtergrond zijn erg belangrijk voor hoe je de les invult. Mijn doceerstijl verandert ook wel, is ook afhankelijk van de lesinhoud. Ik benader de lesstof vaak vanuit de theorie maar probeer er wel altijd voor te zorgen dat een doener ook meteen aan de slag kan. Ik ben wel vaak meer bezig voor de denker als ik bij voorbeeld theorieles geef, de bezinners en de doeners haken wel eens af. Maar goed, daarna probeer ik die er wel weer bij te betrekken, ben me er bewust van dat dat wel eens gebeurt.'

'Zelf zit ik tussen een doener en een beslisser in. Wil wel eerst de theorie weten maar ga er daarna vooral zo snel mogelijk mee aan de slag.'

'Je moet als docent het voor elkaar zien te krijgen dat je niet alleen leerlingen aanspreekt die dezelfde leerstijl hebben als jijzelf. Aan de andere kant zit er een kans in dat je richtingloos wordt als je niet je eigen stijl meeneemt. Je staat ergens voor.'

In hoeverre beïnvloedt jouw leerstijl de inhoud van de muziekles?

'Ik zie niet zoveel verschil tussen je voorkeursleerstijl en je voorkeursdoceerstijl, deze zijn met elkaar verbonden. Je moet je doceerstijl soms aanpassen om bepaalde dingen uit te kunnen leggen. Je leerstijl aanpassen zal niet vaak nodig zijn, omdat dat het meest relevant is voor jezelf en niet voor je leerlingen.'

§ 8.5 Gea Dijkstra

Gea Dijkstra is muziekdocent en teamleider Regiuscollege, Schagen.

Afb. 15 Gea Dijkstra
foto: onbekend

Ik ben een avond bij Gea op bezoek geweest. We hebben een levendig gesprek gehad over het vak muziek, over de school waar ze werkt en waar ze gewerkt heeft en de methodes die ze gebruikt.

Op wat voor manier houd je rekening met de leerstijlen van leerlingen?

'Je hebt te maken met je eigen leerstijl als docent, ik heb een leerstijl die ik wil overbrengen en de leerlingen hebben verschillende leerstijlen'

'Leerlingen zijn zich vaak helemaal niet bewust van hun eigen leerstijl. De bewustwording daarvan is redelijk belangrijk, de leerlingen leren efficiënter leren.'

'Ik had een paar leerlingen die steeds onvoldoendes haalden bij hun toetsen. We zijn toen gaan uitzoeken waar dat aan lag. Lag het aan planning, voorbereiding? Ik heb met deze groep een leerstijltest gedaan. De leerlingen zijn met elkaar de leerstijlen gaan bespreken om te kijken of ze dingen konden aanpassen in hun leerstijl. Alleen al door daar over te praten en andere leerlingen mee te laten denken, veranderde er iets. Dit alles had vooral veel invloed op hoe de leerlingen thuis aan het werk gingen. Op school kun je als docent sturen, thuis is de docent er niet bij.'

'De leerstijlen van de leerlingen zijn zo verschillend, ik ben me niet zo bewust van de persoonlijke leerstijlen van de individuele leerlingen. Het maakt ook uit of je een praktijkles geeft of een theorieles. Leerlingen hebben vaak 2 leerstijlen binnen Kolb, een combinatie van de twee leerstijlen die dicht bij elkaar liggen'

'De reactie van een leerling maakt je er bewust van dat je op een andere manier moet proberen aan te sluiten bij de leerstijlen van die leerling. Als deze bijvoorbeeld zit te draaien of de indruk wekt het niet te begrijpen wat er gevraagd wordt.'

'Leerlingen anno 2012 leren op een heel andere manier, doordat alle muziek, teksten en akkoorden via internet beschikbaar zijn. Vroeger ging dit op een totaal andere manier. Nu gaat het sneller, maar je kunt je afvragen of het nu ook niet wat oppervlakkiger gaat dan toen ik net (in de jaren '80) les gaf. De leerlingen willen sneller en makkelijker leren.'

Gedurende het interview werd duidelijk dat Gea in hoge mate rekening houdt met de verschillende leerstijlen van leerlingen. Ze is flexibel, probeert op verschillende manieren leerlingen te activeren.

In hoeverre beïnvloedt jouw docerstijl de inhoud van de muziekles?

'Ik houd er van om eerst naar het stuk te luisteren en daarna de theorie te behandelen. Als ik in de bovenbouw een Mozart-sonate behandel, zal ik eerst het stuk op de piano voorspelen aan de leerlingen en er wat over vertellen. Ik koppel dit meteen aan klinkende voorbeelden. Daarna kun je er dieper op ingaan.'

'Ik geef in de onderbouw best wel veel cijfers, maar dan vooral voor praktijk. De kinderen zijn zich daardoor bewust dat ze het ergens voor doen. Ze hebben vaak die drive (van een cijfer) nodig om een prestatie te leveren.'

'Ik moet de leerlingen nog veel meer zelf laten nadenken. Leerlingen zijn vaak zo afwachtend. Je probeert dat te doorbreken door de leerlingen nieuwsgierig te maken.'

'Ik had eens een periode 7 brugklassen achter elkaar. Dan was vaak de inhoud van de les anders, dat hing af van de klas die ik les gaf. Je varieert op een thema, je brengt de les op een bepaalde manier en uiteindelijk kom je op hetzelfde uit. Het eindproduct van zo'n les is hetzelfde, maar het proces is anders. Je past je docerstijl en lesinhoud aan de groep waar je mee werkt.'

'Als ik heel bewust en duidelijk het einddoel van de les aangeef, dan denk ik dat de leerlingen ook op een andere manier aan het werk gaan. Een voorbeeld in de bovenbouw: maak een compositie! Dat was de instructie. Dit sprak leerlingen op verschillende manieren aan, het was een uitdaging om van daaruit verder te gaan en niet teveel uit te leggen. De leerlingen waren veel vrijer, de werken waar de leerlingen mee terugkwamen waren beter, er zat meer variatie en creativiteit in. Vroeger gaf ik met dit soort opdrachten meer aanwijzingen in mijn instructie en werden de composities volgens een model gemaakt. Het resultaat was dat er minder creatieve werken werden ingeleverd. Het lukte goed om hier niveaudifferentiatie in toe te passen, door op een gegeven moment aan te geven hoe de compositie beoordeeld werd.'

'In Kunst Algemeen kun je heel theoretisch les geven, maar je bereikt meer met de leerlingen als je het met een beetje sjeu brengt.' Gea gaf nog meer voorbeelden uit het vak Kunst Algemeen. Ze laat de leerlingen actief aan het werk gaan. Vb. Zoek 10 voorbeelden van plaatjes van machines die uitgevonden zijn begin 20ste eeuw. Je hebt 10 minuten.

In hoeverre beïnvloedt jouw leerstijl de inhoud van de muziekles?

'Ik geef vaak erg gericht les, volgens een stramien. Door meer los te laten wordt het zowel voor de leerling als voor mezelf een andere ervaring. De inhoud is dan erg anders.'

'Ook bij het teamleiderschap werkt het goed om los te laten. Mensen moeten zich alleen wel zeker voelen.'

Gea geeft aan dat ze zich bewust is van haar eigen leerstijl. Ze gaat wel eens expres buiten haar eigen leerstijl aan het werk met de leerlingen. Dit doet ze door op verschillende manieren de instructie aan het begin van een les te doen, bij voorbeeld theoretisch, activerend, uitgebreide instructie of juist een kortere versie. Ze streeft voldoende afwisseling in de les na, zodat de leerlingen met de verschillende leerstijlen geactiveerd worden.

§ 8.6 Stefan Terpstra

Stefan is muziekdocent bij kunsteducatieinstelling Cool kunst en cultuur in Heerhugowaard en tevens auteur van deze scriptie.

Afb. 16 Stefan Terpstra
foto: Erwin Vader

Op wat voor manier houd je rekening met de leerstijlen van leerlingen?

Door te zoeken naar afwisseling in uitleg en werkvormen. Dit is, sinds ik me daar bewust van geworden ben, meestal een automatisme. Howard Gardner en het onderwijs zoals dat op Daltonscholen gegeven wordt, hebben me op dat spoor gezet. Ook heb ik een aantal jaar geleden een cursus gevolgd over leerstijlen in de muziekles.

Als jonge docent is je didactisch repertoire (hoe je dingen uitlegt) nog niet zo groot. Je doet dit in het begin op je gevoel. Je komt er na verloop van tijd achter dat bepaalde dingen bij bepaalde leerlingen niet binnenkomen en daardoor kwartjes niet vallen. Hier moet je wat mee doen.

Je doceerstijl is ook afhankelijk van het type les. Geef je theorieles aan een klas? Geef je een praktijkles aan een klas? Dirigeer je een schoolorkest? Bij de tieners en volwassenen die ik pianoles geef ben ik vaak coachend aan het lesgeven. De jongere kinderen die ik op pianoles heb, neem ik aan de hand mee door het boek en de lesstof. Als ik een praktijkles geef of het schoolorkest leid ben ik een 'lichte muziekdirigent'. Ik geef slagtechnisch alleen het hoognodige aan. Ik probeer in de lessen onder andere op die manier te werken aan samenspel en 'naar elkaar luisteren'. Dat ik in het verleden degelijke lessen slagtechniek gehad heb, helpt natuurlijk wel.

In hoeverre beïnvloedt jouw doceerstijl de inhoud van de muziekles?

Ik streef naar een doceerstijl die een gemiddelde leerling aanspreekt en probeer daarbij extra aandacht te hebben voor de leerlingen die goed zijn in muziek, of het vak juist moeilijk vinden. Toch kun je het niet iedereen naar de zin maken, maar je moet als docent natuurlijk wel oog hebben voor de verschillen in niveau en leerstijl tussen leerlingen.

Mijn doceerstijl zal eerder de vorm van de les beïnvloeden dan de inhoud. Ik ben een doener, speel en zing graag iets voor. Dit heeft een enthousiasmerende werking en geeft mij als docent 'muzikale overredingskracht.'

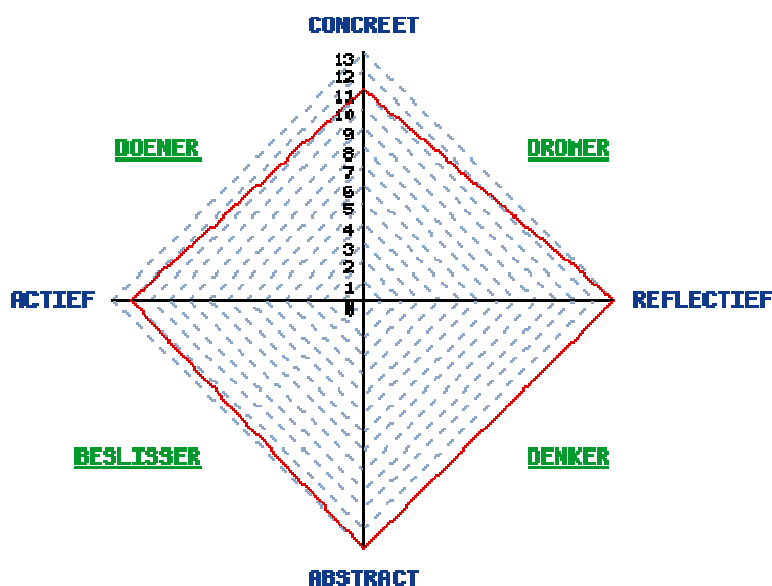
In hoeverre beïnvloedt jouw leerstijl de inhoud van de muziekles?

Ik ben een 'alfaleerling'. Toen ik les ging geven in muziektheorie zag ik op een gegeven moment bevestigd wat ik al wist: ik doe alles op mijn gehoor. Ik moest, om deze lessen te kunnen geven, het didactisch over een andere boeg gooien en goed nadenken over hoe ik de stof aanbood. Ook raakte ik tijdens de lessen wel eens verstrikt in de lesstof. Dit gebeurde natuurlijk als ik het niet grondig genoeg had voorbereid.

De leerlingen die toen theorieles van mij hadden, hebben veel geleerd van de lessen, maar ik ook. Heb veel lesmateriaal zelf gemaakt, zelf extra lessen genomen, ben er echt ingedoken. De lessen kregen meer diepgang, ik werd echt beter in de overdracht van de lesstof. Ik moet zeggen dat ik het leuk vond om deze lessen te geven, maar de lesstof ook wel erg 'in het hoofd'. Ik ben een docent die vooral aan de slag gaat met muziek en mensen, dat ligt me het beste. Theoriedocenten zijn 'een ander type docent'. Het was grappig om te ontdekken dat, wanneer je een aantal jaar theorieles gegeven hebt, het volgens de leerlingen in de les vaak net lijkt of je goed bent in exacte vakken.

§ 8.6.1 Leerstijltest Kolb

Ik heb een Kolb-leerstijltest gedaan op internet. In deze test werd gevraagd aan te vinken welke stellingen je aanspreken. Dit was de uitslag van de test. De vragen staan vermeld in bijlage § 11.1.

Afb. 17 Uitslag leerstijltest Stefan Terpstra

Een aantal jaar geleden heb ik deze test ook gemaakt. Opvallend was dat deze 'vlieger' toen niet zo mooi evenwichtig in het midden. Ik was toen overwegend een *beslissers*. Ik denk dat de afgelopen jaren mijn leervermogens efficiënter zijn geworden. Ik overweeg meer, ben iets 'voorzichtiger'. Ik kan ook beter op mijn eigen functioneren en leerproces reflecteren. Ik vond het een verrassende uitslag!

§ 8.6.2 Doceerstijltest Grasha

Ik heb een Grasha doceerstijltest gedaan op internet. In deze test werd gevraagd aan te vinken welke stellingen je aanspreken. Dit was de uitslag van de test.

De vragen staan vermeld in bijlage § 11.2.

De uitslag

2.875	2.375	3.375	3.875	3.375
expert	formalauthority	personalmodel	facilitator	delegator
Moderate	Moderate	Moderate	Moderate	High

Afb. 18 Uitslag doceerstijltest

Volgens Grasha ben ik overwegend een '*delegator*'. Ik herken me daar tot bepaalde hoogte wel in, maar wil dit wel nuanceren. Meer dan vroeger neem ik als docent tegenwoordig een sturende rol in. Ik probeer de leerlingen duidelijkheid te geven waar ze naar toe moeten werken. Waarschijnlijk ben ik van nature een '*delegator*'. Daarnaast ben ik bewust bezig aspecten van de andere doceerstijlen te integreren in mijn eigen doceerstijl.

§ 8.6.3 Doceerstijltest Simpsite/Kolb

Ik heb een andere doceerstijltest gedaan op internet. In deze test werd gevraagd aan te vinken welke stellingen je aanspreken. De vragen staan vermeld in bijlage § 11.3. Ik heb geen afbeelding van de uitslag van de test; de 'vlieger' stond ongeveer in het midden.

Welk gedrag stimuleer ik het meest bij leerlingen? Welk gedrag het minst?

Bij mij kwam er een gebalanceerd resultaat uit, met een lichte voorkeur voor het stimuleren van het toepassen.

Herken ik mezelf in dit profiel?

Ja, want ik let er goed op dat ik varieer in werkvormen en uitleg en houd rekening met de verschillende leerstijlen van leerlingen.

In welke mate klopt dit met hoe ik mezelf inschat?

Ik vond het leuk om bevestigd te zien dat ik volgens deze test een gebalanceerde doceerstijl heb.

Welke onderwijsstijl wil ik beter ontwikkelen – m.a.w. welk gedrag van jongeren wil ik méér stimuleren? Welke leerlingen zouden daar voordeel bij hebben? (neem een concrete klas voor ogen)

Ik denk observatiezin, is heel nuttig voor het leren van vaardigheden. Eerst goed kijken hoe het moet en daarna er pas aan beginnen. Dit is handig om te leren voor leerlingen die altijd overal meteen induiken zonder eerst goed te lezen wat de bedoeling is, de doeners.

Zou het profiel er anders hebben uitgezien, mocht ik een andere klas, of een ander vak voor ogen hebben gehouden?

Waarschijnlijk maakt het wel uit of ik de test maak met een andere lesvorm in het achterhoofd, een theorieles, een individuele les of een praktijkles.

Wat speelt een rol bij de voorbereiding van mijn lessen en de keuze van de werkvormen? De vereisten van mijn vak? De eigen voorkeur voor een bepaalde werkvorm? De beperkingen van de context? De wijze waarop jongeren graag en effectief leren?

De wijze waarop leerlingen leren ga ik bewust mee om. De vereisten voor het vak zijn ook belangrijk, muziek is een vak, net als dat aardrijkskunde of biologie een vak is. Natuurlijk moet het vak leuk en aangenaam zijn om te doen voor de leerlingen, maar een lesinhoud waar goed over nagedacht is staat wel voorop.

Resultaten en conclusies

hoofdstuk 9

§ 9.1 Literatuuronderzoek

'De doceerstijl wordt bepaald door persoonlijke kwaliteiten en gedrag van de docent. Dit uit zich in hoe een klas geleid wordt. Het is de manier hoe een docent zich onderscheidt, zich in de didactiek laat leiden en hoe deze instructie geeft. Dit alles heeft invloed op hoe een leerling leert.'

'Doceerstijlen houden verband met de overtuigingskracht van de docent en lesmateriaal dat gebruikt wordt tijdens de interactie met de leerling. Het is de karakteristieke benadering van de docent die belangrijker geacht wordt dan de gebruikte methode.'

'Doceerstijlen kunnen verband houden met het 'onderwijskundig gedrag' van de docent en zijn overtuigingen.'

'De doceerstijl wordt bepaald door het gedrag van de docent, welke middelen hij gebruikt voor de overdracht van informatie en de ontvangst van informatie van de leerling. De filosofie van de docent over onderwijs wordt op deze wijze in de les geïmplementeerd.'

'Een conservatieve doceerstijl gaat gepaard met een directieve leiderschapsstijl en een leerstofgerichte taakinkleuring, terwijl docenten met een progressieve doceerstijl juist een non-directieve manier van leidinggeven hanteren en leerling-gericht zijn. Mengvormen komen uiteraard ook voor.'

Leerstijl docent

Henk Witteman: 'Als een docent eenzijdig lesgeeft vanuit zijn eigen leerstijl, dan zullen zijn lessen slechts bij een deel van zijn leerlingen in vruchtbare aarde vallen'.

Aanpassing doceerstijl: 'Bij de begeleiding om dit verder te ontwikkelen is het belangrijk dat de begeleider (de docent) inzicht heeft in de fase van het leerproces van een leerling en daar zijn begeleiding op aan laat sluiten. Als een begeleider daar in slaagt en de hiervoor genoemde doelstelling nastreeft, dan is sprake van passende begeleiding. Een docent heeft zijn doceerstijl aangepast.'

§ 9.2 Interviews

'Als jonge docent leerde ik dat mijn doceerstijl erg talig is. Ik ben daarna de stof op allerlei manieren gaan aanbieden, leuker ook, anders werden de lessen van die hoorcolleges. '

'Ik denk dat ik erg uitga van (leerlingen die) doeners (zijn), omdat ik zelf nogal een doener ben. Ik werk vanuit bezig zijn, de ervaring. Ik heb het idee dat de meerderheid van de leerlingen zo in elkaar zit. Ik weet niet of dat zo is, maar zo lijkt het te zijn.'

'Waarschijnlijk (beïnvloedt je doceerstijl je les) meer dan je denkt, je neemt altijd jezelf mee in de les. Je opleiding en levenservaring, je achtergrond zijn erg belangrijk voor hoe je de les invult. Mijn doceerstijl verandert ook wel, is ook afhankelijk van de lesinhoud.'

'Als ik heel bewust en duidelijk het einddoel van de les aangeef, dan denk ik dat de leerlingen ook op een andere manier aan het werk gaan.'

'Ik streef naar een doceerstijl die een gemiddelde leerling aanspreekt en probeer daarbij extra aandacht te hebben voor de leerlingen die goed zijn in muziek, of het vak juist moeilijk vinden.'

§ 9.3 Conclusies

Uit de literatuur en de interviews kun je concluderen dat de doceerstijl van een docent de lesinhoud beïnvloedt.

Uit de interviews kun je opmaken dat docenten zich hier over het algemeen bewust van zijn en hun best doen om te variëren in werkvormen, instructie op een andere manier vorm te geven en op deze manier verschillende leerlingen zo veel mogelijk aan te spreken.

Docenten houden over het algemeen ook rekening met leerstijlen van leerlingen. Ze passen, bewust of onbewust, hun instructie en werkvormen aan. Vaak doen de docenten dit sterker als ze met individuele leerlingen werken of in kleine groepjes. In klassikale lessen houden de docenten in minder mate rekening met de leerstijlen van leerlingen, een en ander hangt ook van de lesvorm af, of de les bijvoorbeeld een theorieles of praktijkles betreft .

Boeken

¹ Cirkelen rond Kolb, Jeroen Hendriksen.

² Lesgeven en zelfstandig leren, Geerligts & Van der Veen

³ Gemotiveerd leren, werken met leer- en begeleidingsstijlen, Carla Plas.

⁴ Leren leren in didactisch perspectief, Jan Kaldeway, Jaques Haenen, Sophie Wils, Gerard Westhoff. Uitgeverij Wolters-Noordhoff.

⁵ Teaching with style, Anthony F. Grasha, Ph.D.

<http://www.ownersguidepdf.com/download-manual-ebook/teaching-with-style-ebook-grasha.pdf>

Artikelen

⁶ PGO artikel- verschillen in leerstijlen H4 en V4, Susan van Alphen, Rhiannon Jorna en Saskia Verpoorte.

⁷ Doceren, wat is dat eigenlijk? Theo Bergen

<http://www.kennisbasislerarenopleiders.nl/documents/Docerenwatisdateigenlij1.pdf>

²⁰ Het utopisch pragmatisme van John Dewey, Joop Berding en Siebren Miedema, gepubliceerd in: Mensenkinderen. Tijdschrift voor en over Jenaplanonderwijs, 21, 1, pp. 12-15.

Internet

⁸ Comparing Teaching Styles and Personality Types of EFL Instructors in the Public and Private Sectors, Claudio H. Díaz Larenas, Andrea Victoria Rodríguez Moran & Karen Jocelyn Poblete Rivera, Universidad Católica de la Santísima Concepción, Chili, Instituto de Idiomas Berlitz, Chile, Colegio A-LAFKEN, Chili.

http://www.scielo.org.co/scielo.php?pid=S1657-07902011000100007&script=sci_arttext

⁹ Over leerstijlen <http://www.iedereen-heeft-stijl.simpstie.nl>

¹⁰ Over David Kolb http://nl.wikipedia.org/wiki/David_Kolb

¹¹ Over Howard Gardner en Meervoudige intelligentie

http://nl.wikipedia.org/wiki/Meervoudige_intelligentie

¹² Leerstijlentest http://vo.upnet.nl/index2.php?main=tests&page=test_kolb1

¹³ Genderdoeboek met doceerstijlentest

<http://www.kov.be/shared/documenten/vrachtwagen/GenderDoeboek.doc#a4>

¹⁴ Alfa en Beta

http://www.rijnlandmodel.nl/achtergrond/sociologie/alfa_beta_sociologisch.htm

¹⁵ Wat is lesgeven <http://school-en-studie.infoyo.nl>

¹⁶ Henk Witteman, 'Denken of doen: de tussenstand.' 8 juli 2008

<http://www.onderwijsvanmorgen.nl/overzicht/leerstijlen>

¹⁷ Over leerstijlen van Jan Vermunt <http://5ramen.wikispaces.com/3+-+Leerstijlen>

¹⁸ Over Jan Vermunt http://nl.wikipedia.org/wiki/Jan_Vermunt

¹⁹ Biografie Anthony F. Grasha <http://ead.ohiolink.edu/>

§ 11.1 Vragen leerstijlentest⁹

- 1 Ik heb uitgesproken ideeën over wat goed en fout is.
- 2 Ik ben vaak roekeloos.
- 3 Ik los problemen het liefst stap-voor-stap, gestructureerd op.
- 4 Ik vind dat formaliteiten mensen beknotten.
- 5 Ik heb een directe, no-nonsense stijl.
- 6 Ik vind acties gebaseerd op intuïtie vaak even goed als acties gebaseerd op zorgvuldig overwegen en analyseren.
- 7 Ik houd van werk waarbij ik de tijd heb om alles uit te zoeken.
- 8 Ik vraag mensen regelmatig naar hun uitgangspunten.
- 9 Het belangrijkste is hoe iets in de praktijk uitwerkt.
- 10 Ik ga actief op zoek naar nieuwe ervaringen.
- 11 Als ik iets hoor van een nieuw idee of een nieuwe benadering, begin ik meteen de toepassing in de praktijk uit te werken.
- 12 Ik hecht veel belang aan zelfdiscipline zoals dieet houden, regelmatig lichaamsbeweging, vasthouden aan een bepaalde routine, etc.
- 13 Ik stel er een eer in iets grondig te doen.
- 14 Ik klik het best met logische, analytische mensen dan met emotionele of 'irrationele' mensen.
- 15 Ik ga zorgvuldig te werk bij de interpretatie van beschikbare informatie en hoed me voor overhaaste conclusies.
- 16 Het liefst neem ik een beslissing na zorgvuldige overweging van vele alternatieven.
- 17 Ik voel me meer aangetrokken tot nieuwe, ongewone ideeën dan tot praktische ideeën.
- 18 Ik houd niet van iets dat niet af is en pas het liefst alles in een samenhangend patroon.
- 19 Ik accepteer en houd me aan vastgestelde procedures zolang ik ze efficiënt vind om een doel te bereiken.
- 20 Ik breng mijn acties graag in verband met een algemeen principe.
- 21 In discussies kom ik graag meteen ter zake.
- 22 Ik ben geneigd een zekere afstand te bewaren tot mijn collega's.
- 23 Ik vind het een enorme uitdaging iets nieuws en anders aan te pakken.
- 24 Ik houd van mensen die zich onverwacht en spontaan gedragen.
- 25 Ik verdiep me in alle details voor ik een conclusie trek.
- 26 Ik vind het moeilijk om te komen met wilde, spontaan opkomende ideeën.
- 27 Ik verspil niet graag tijd door om de hete brij heen te draaien.
- 28 Ik pas er voor op overhaaste conclusies te trekken.
- 29 Ik heb graag zo veel mogelijk bronnen van informatie. Hoe meer gegevens om over na te denken, hoe liever.
- 30 Oppervlakkige mensen die alles niet zo serieus nemen irriteren me vaak.
- 31 Ik luister eerst naar anderen voor ik mijn mening geef.
- 32 Ik laat meestal duidelijk merken hoe ik over iets denk.
- 33 Ik vind het leuk om andere mensen bezig te zien in een discussie.
- 34 Ik reageer liever spontaan en flexibel op gebeurtenissen dan alles van tevoren te plannen.
- 35 Ik vind het erg prettig te werken met schema's zoals netwerkanalyses, flowcharts, organogrammen, projectplanningen, etc.
- 36 Ik vind het vervelend als ik werk moet afracfelen om een tijdslimiet te halen.
- 37 Ik beoordeel ideeën meestal op hun praktische waarde.
- 38 Rustige, bedachtzame mensen bezorgen mij vaak een ongeduldig gevoel.

- 39 Mensen die zich hals over kop ergens instorten ergeren mij vaak.
40 Het is belangrijker om van het heden te genieten dan na te denken over het verleden of de toekomst.
- 41 Volgens mij zijn beslissingen die gebaseerd zijn op een grondige analyse van alle informatie beter dan beslissingen gebaseerd op intuïtie.
42 Ik neig tot perfectionisme.
43 In discussies draag ik vaak ideeën aan die me ineens te binnen schieten.
44 In besprekingen kom ik met praktische, realistische ideeën.
45 Regels zijn er vaak om overtreden te worden.
46 Ik neem het liefst afstand van een situatie en bekijk de dingen van alle kanten.
47 Ik zie vaak de zwakke punten en inconsequenties in de argumenten die anderen aanvoeren.
48 Over het algemeen praat ik meer dan ik luister.
49 Ik zie vaak betere, meer praktische manieren om iets gedaan te krijgen.
50 Geschreven rapporten moeten volgens mij kort en bondig zijn.
51 Ik vind dat rationeel, logisch denken de overhand moet hebben.
52 Ik houd gesprekken liever zakelijk dan over koetjes en kalfjes te praten.
53 Ik houd van mensen die met beide benen stevig op de grond staan.
54 Als mensen met irrelevante dingen komen in discussies en afdwalen word ik ongeduldig.
55 Als ik een rapport moet schrijven maak ik meestal eerst een aantal concepten voor ik de definitieve versie schrijf.
- 56 Ik probeer graag dingen uit om te zien of ze werken in de praktijk.
57 Ik vind het belangrijk oplossingen te vinden via een logische benadering.
58 Ik vind het leuk de grote prater te zijn.
59 In gesprekken vind ik vaak dat ik de realist ben, die zorgt dat niemand afdwaalt en zich verliest in vage speculeringen.
- 60 Ik overweeg graag vele alternatieven voor ik een besluit neem.
61 In gesprekken met mensen vind ik mijzelf vaak de nuchterste en meest objectieve.
62 In discussies blijf ik liever op de achtergrond dan de leiding nemen en het hoogste woord te voeren.
- 63 Ik vind het fijn lopende zaken te zien in een wijder perspectief, meer op lange termijn.
64 Als er iets mis gaat, schud ik het graag van mij af en beschouw het als een extra ervaring.
65 Ik verwerp wilde, spontane ideeën meestal als onpraktisch.
66 'Bezint eer ge begint' vind een belangrijk motto.
67 Over het algemeen luister ik meer dan ik praat.
68 Ik ben vaak hard tegen mensen die moeite hebben om problemen logisch te benaderen.
69 Meestal vind ik dat het doel de middelen heiligt.
70 Ik geef er niets om anderen te kwetsen als het werk maar gedaan wordt.
71 De formaliteit van specifieke doelstellingen en plannen benauwt me.
72 Meestal ben ik de 'spil' van een gezelschap.
73 Ik doe alles wat nodig is om iets gedaan te krijgen.
74 Methodisch, gedetailleerd werk verveelt me snel.
75 Ik onderzoek graag de uitgangspunten, principes en theorieën die ten grondslag liggen aan zaken of gebeurtenissen.
- 76 Ik wil er altijd graag achter komen wat andere mensen denken.
77 Ik heb graag dat vergaderingen ordelijk verlopen en dat er niet wordt afgeweken van de agenda.
78 Ik laat me niet in met subjectieve of omstreden onderwerpen.
79 Ik geniet van drama en opwindning in een crisissituatie.
80 Anderen vinden vaak dat ik geen begrip kan opbrengen voor hun gevoelens.

§ 11.2 Vragen Doceerstijlentest

The following is a Grasha-Riechmann teaching style survey. Respond to each of the items below in terms of how you teach. If you teach some courses differently than others, respond in terms only of one specific course. Fill out another survey for the course(s) that you teach in a different style.

Respond to questions below by using the following rating scale:

1 = strongly disagree | 2 = moderately disagree | 3 = undecided |

4 = moderately agree | 5 = strongly agree

1. Facts, concepts, and principles are the most important things that students should acquire.
2. I set high standards for students in this class.
3. What I say and do models appropriate ways for students to think about issues in the content.
4. My teaching goals and methods address a variety of student learning styles.
5. Students typically work on course projects alone with little supervision from me.
6. Sharing my knowledge and expertise with students is very important to me.
7. I give students negative feedback when their performance is unsatisfactory.
8. Activities in this class encourage students to develop their own ideas about content issues.
9. I spend time consulting with students on how to improve their work on individual and/or group projects.
10. Activities in this class encourage students to develop their own ideas about content issues.
11. What I have to say about a topic is important for students to acquire a broader perspective on the issues in that area.
12. Students would describe my standards and expectations as somewhat strict and rigid.
13. I typically show students how and what to do in order to master course content.
14. Small group discussions are employed to help students develop their ability to think critically.
15. Students design one of more self-directed learning experiences.
16. I want students to leave this course well prepared for further work in this area.
17. It is my responsibility to define what students must learn and how they should learn it.
18. Examples from my personal experiences often are used to illustrate points about the material.
19. I guide students' work on course projects by asking questions, exploring options, and suggesting alternative ways to do things.
20. Developing the ability of students to think and work independently is an important goal.
21. Lecturing is a significant part of how I teach each of the class sessions.
22. I provide very clear guidelines for how I want tasks completed in this course.
23. I often show students how they can use various principles and concepts.
24. Course activities encourage students to take initiative and responsibility for their learning.
25. Students take responsibility for teaching part of the class sessions.
26. My expertise is typically used to resolve disagreements about content issues.
27. This course has very specific goals and objectives that I want to accomplish.
28. Students receive frequent verbal and/or written comments on their performance.
29. I solicit student advice about how and what to teach in this course.
30. Students set their own pace for completing independent and/or group projects.
31. Students might describe me as a "storehouse of knowledge" who dispenses the fact, principles, and concepts they need.
32. My expectations for what I want students to do in this class are clearly defined in the syllabus.
33. Eventually, many students begin to think like me about course content.

34. Students can make choices among activities in order to complete course requirements.
35. My approach to teaching is similar to a manager of a work group who delegates tasks and responsibilities to subordinates.
36. There is more material in this course than I have time available to cover it.
37. My standards and expectations help students develop the discipline they need to learn.
38. Students might describe me as a "coach" who works closely with someone to correct problems in how they think and behave.
39. I give students a lot of personal support and encouragement to do well in this course.
40. I assume the role of a resource person who is available to students whenever they need help.

§ 11.3 Doceerstijlentest op internet⁹

		steeds = 4	meestal = 3	soms = 1	nooit = 0
1	Ik voorzie goed gestructureerde opdrachten zodat duidelijk is wat leerlingen moeten doen en hoe ze het moeten doen.				
2	Ik stel vragen over wat leerlingen opgemerkt hebben, over wat ze ervaren hebben en waar ze aan dachten bij het vervullen van een opdracht of taak.				
3	Ik geef zo weinig mogelijk uitleg bij het begin van een les zodat de leerlingen snel zelf aan de slag kunnen met een opdracht.				
4	Ik vind logisch kunnen redeneren in een les erg belangrijk en stimuleer leerlingen daarbij via het stellen van denkvragen.				
5	Voor een opdracht laat ik leerlingen in kleine groep even brainstormen en van gedachten wisselen over hoe ze de opdracht denken aan te pakken.				
6	Ik geef leerlingen ruimte en tijd voor het inoefenen of uitwerken van opdrachten en vermijd het om ondertussen opmerkingen te geven of suggesties te doen.				
7	Ik vind het belangrijk om een opdracht voor te doen en de leerlingen te laten observeren voor ze zelf aan de slag gaan.				
8	Ik bied leerlingen een stappenplan aan waarmee ze aan de slag kunnen om een opdracht of taak aan te pakken.				
9	Ik schenk aandacht aan visuele ondersteuning zoals schema's, werktekeningen... als ik uitleg geef.				
10	Als leerlingen aan het werk zijn kijk ik over hun schouder mee om tijdig bij te sturen.				
11	In onderwijsleergesprekken speel ik mijn vragen door, zelfs wanneer het juiste antwoord al gegeven is. Ik wil nl. dat zoveel mogelijk leerlingen meedenken.				
12	Ik begin een nieuwe les vanuit een aantal concrete oefeningen en opdrachten vooraleer tot de theorie te komen.				
13	De eindproducten van opdrachten hebben duidelijke criteria, maar laten ook ruimte voor een eigen invulling door de leerlingen.				
14	Bij groepsopdrachten stimuleer ik leerlingen om een opdracht/taak vanuit verschillende perspectieven te bekijken en niet tevreden te zijn met de eerste de beste oplossing .				
15	Ik hecht veel belang aan een duidelijk gestructureerde uitleg vóór de leerling zelf aan de slag gaat, alleen of in kleine groep.				

		steeds = 4	meestal = 3	soms = 1	nooit = 0
16	Bij een demonstratie zeg ik steeds wat ik doe en waarom ik het zo doe.				
17	Ik hou mijn uitleg voor de klas eerder beknopt. Eens de leerlingen bezig zijn help ik hen bij het zoeken naar hoe ze het kunnen aanpakken.				
18	Leerlingen mogen van mij pas zelf aan de slag, als ze kunnen aantonen de theorie begrepen te hebben.				
19	Ik gebruik onverwachte situaties en bijdragen van leerlingen en kan ze ombuigen tot een leermoment.				
20	Als ik aan een opdracht werk denk ik vaak hardop om leerlingen voor te doen hoe ik zo iets aanpak.				
21	Na een opdracht/werkstuk laat ik de leerlingen terugblikken op hun wijze van aanpakken.				
22	In mijn begeleiding doe ik niets wat leerlingen zelf/alleen kunnen doen.				
23	Ik help leerlingen om planmatig te werk te gaan.				
24	Ik hou ervan om leerlingen uit te dagen met complexe opdrachten waarbij ze vooraf moeten nadenken over hoe ze het zullen aanpakken.				
25	Vooraleer leerlingen toepassings-oefeningen maken, stel ik denkvragen zodat leerlingen zich mentaal kunnen voorbereiden op de opdracht en op mogelijke valkuilen en problemen.				
26	Ik zorg bij opdrachten voor voldoende tips en richtlijnen zodat de leerlingen gestructureerd aan de slag gaan.				
27	Ik geef leerlingen vaak tips om goed te kunnen observeren (luisteren, kijken...).				
28	Ik geef graag complexe opdrachten en taken opdat er kansen zouden zijn voor een eigen aanpak en werkwijze van de leerlingen.				

